

2. 07. 1925

Imprimat legal.

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VI

Nr. 2

11

IANUARIE

1925

In acest număr: Ardealul și politica partidului național de Octavian Goga; Cântec, poezie de D. Ciurezu; Formarea criticismului în Ardeal de Radu Dragnea; Ciocolata Suchard și democrația de Vintilă Russu-Șirianu; Unificarea... fără furcă de P. Nemoianu; Cavalerul teuton de Al. Lascarov-Moldovanu; Gazeta Rimată: Lipsă la apel de Kyru-Fakyru; Insemnări: Conferințele politice din Cluj; Suspendarea „Acțiunii Românești”; Cei cari n'au venit; O des-tăinuire; Eclipsa dela „Viitorul”; Sarmală pe ungurește; Fakirism; etc., etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16
ABONAMENTUL PE UN AN 500 LEI

Un exemplar 10 Lei

623

Țara Noastră

Ardealul și politica partidului național

— Conferința dlui Octavian Goga, după notele stenografice —

Conștiința aproape unanimă, că treburile Ardealului merg rău, a determinat întrunirea de astăzi, pentruca dincolo de hotarele partidelor să ne spunem fiecare părerea noastră. Mulțumesc, deci, inițiatorilor acestei întruniri pentru cinstea ce mi-au făcut-o chemându-mă să-mi arăt credințele mele, și mărturisesc că viu aci cu sentimentul de răspundere al fiecărui cuvânt pe care-l rostesc, cu convingerea că va trebui să aduc justificări pentru tot ceea ce am făcut până acum. Mă găsesc, într'adevăr, într'o situație cu totul specială, deoarece ne-am adunat aci oameni din toate partidele, și n'are să mai hotărească altceva, între noi, decât argumentul. Așa fiind, mă pun la dispoziție cu orice lămurire privitoare la activitatea mea trecută, căci un om public, după părerea mea, e dator ca oricând și în fața oricui să răspundă pentru faptele sale.

Voi căuta să explic situația prin prisma convingerilor mele, căci dumneavoastră nu trebuie să uitați, fac parte dintr'un partid. Dorind să lămuiesc lucrurile, nu pot, deasemenea, să nu încerc o revizuire asupra trecutului, căci răul de astăzi își are rădăcina lui în ziua de ieri. Voi pleca, deci, dela începutul desrobirii noastre, din cele dinții zile de după Unire.

Vă aduceți aminte, că acum șase ani supremul organ administrativ al Ardealului era Consiliul dirigent, pe care îl susținea partidul național; partidul național fiind pe acea vreme, la rândul său, expresiunea particularismului politic ardelenesc. Pe mine m'a preocupat încă de atunci ideea de a găsi și de a stabili legăturile noastre cu vechiul Regat, căci situația în care ne aflăm o socoteam provizorie. Această situație trebuia să se sfârșească în ziua constituirii primului Parlament al României întregite, și mă gândeam, stăpânit de o logică preocupare, ce măsuri suntem datori să luăm, pentru ca noi, ardelenii,

să constituim în momentul acela un factor politic hotărâtor. Mi-aduc aminte, că în Consiliul dirigent am lansat această întrebare: Cu cine ne punem de acord? Care sunt curentele de gândire din restul țării pe care le socotim binefăcătoare și le vom sprijini, și care sunt curentele de gândire pe care le socotim primejdioase și le detestăm? Mi s'a răspuns evaziv, punându-mi-se înaintea această formulă: nu ne amestecăm în treburile din vechiul Regat! O concepțiune politică, o anumită orientare, o legătură organică cu restul țării, nu exista.

În aceste împrejurări s'a făcut vizita dlui Ion Brătianu la Sibiu. Mulți dintre dumneavoastră ați fost atunci de față și puteți să vă amintiți, că d. Ion Brătianu n'a fost primit numai ca un președinte de Consiliu, ci ca un mare salvator al țării. Eu eram, poate, în acele momente singurul care, datorită cunoștințele mele asupra stărilor politice de dincolo de Carpați, stăteam retras în colțul meu de masă și priveam lucrurile cu oare-care scepticism. S'a produs apoi criza de guvern cunoscută. Dl. Ion Brătianu, refuzând să iscălească pacea, s'a retras dela cârmă și succesiunea a rămas deschisă.

Noi, domnilor, ne găseam absolut descoperiți față de evenimentele cari cereau o deslegare. Dar, o legendă strălucitoare se plimba atunci dela un capăt la celălalt al vechiului Regat. Era încrederea în Ardeal. Era un enorm capital politic, căci din toate colțurile se auzea acelaș strigăt: „Să vie Ardeleni!“ Eu mă gândeam cu sială, cum vom trece acest mare examen înaintea căruia eram puși, dându-mi foarte bine seama, că eram prea puțin pregătiți pentru a lua asupra noastră greaua sarcină de a face să rodească această strașnică legendă. Atunci, M. Sa Regele a chemat la București pe șeful Consiliului dirigent, și, îndrumat și el de acelaș sentiment public, a însărcinat cu formarea cabinetului pe d. Iuliu Maniu. Sunt foarte mulțumit, că se găsește aici de față d. Ion Suci, care făcea parte atunci din Consiliul dirigent. Dsa poate să verifice aceste afirmațiuni. Ce moment putea să fie mai oportun, domnilor, decât acela, când primul Parlament nu era constituit încă, și când d. Iuliu Maniu putea să prezideze alegerile, pentru a governa cu ajutorul acestui Parlament? D. Iuliu Maniu a ezitat, a declinat dela sine această însărcinare, a declarat că nu poate să primească, deschizând prin aceasta posibilitatea venirii la putere a generalului Văitoianu. Ce era guvernul acestuia? Era o acțiune deghizată liberală, un minister destinat să prezideze alegerile menajând partidul liberal. Noi am protestat împotriva acestui guvern, căci ziceam: Aceasta este o știrbire a ideii constituționale țara n'are nevoie de o cârmuire dictatorială pentru alegeri. Și am adăugat: Noi putem să împiedicăm formarea acestui guvern, refuzând să dăm pe cei doi miniștri ardeleni, cari urmează să facă parte din cabinetul generalului Văitoianu. D. Iuliu Maniu însă a dat pe acești doi miniștri și guvernul de generali s'a constituit.

Cu toate aceste, partidul național a simțit nevoia unei protestări, și Consiliul dirigent, după lungi discuțiuni, s'a hotărât să prezinte Suveranului un memoriu, cu a cărui redactare am fost însărcinat eu însumi, declarând că-și retrage pe cei doi miniștri ai săi, reprezentanți

în guvernul central. Dar discușiunile au întârziat atât de mult, încât d-l Iuliu Maniu s'a prezentat la Palat într'o zi de Sâmbătă, în ziua premergătoare alegerilor, și înțelegeți foarte bine, că intervenția a fost tardivă, operația electorală odată începută nu mai putea fi oprită.

D-l I. Suciu. — Totul este perfect adevărat.

D-l Octavian Goga. — S'a constituit deci primul Parlament al României întregite. Compoziția lui v'o aduceți aminte. Cel mai numeros era partidul național, apoi veneau liberalii. În acele momente ne gândeam la soarta țării și a Ardealului, socotind ca o adevărată dogmă, că aci, în Ardeal, trebuie începută o reală operă de construcție. O mie de ani, Ardealul românesc nu zidise nimic pentru el însuși. Sosite vremea, când nedreptatea trecutului trebuia să fie reparată. Examinând situația, ne-am zis: Această operă constructivă nu se poate face decât dela guvern. Pentru realizarea acestei dogme, trebuie să ne punem de acord cu cineva. Înaintea noastră erau două formule. Cea dintâi ne-ar fi dus alături de liberali. Era și aceasta o formulă. Partidul liberal se înfățișa ca o organizație puternică, cu tradiții, cu rădăcini destul de solide, care putea să constituie o alianță. Personal, eu eram împotriva ei. Motivele, nu le mai arăt aci, oricine știe foarte bine din cari pricini anume poate să nu dorească cineva a fi împreună cu partidul liberal. Privind însă împrejur, am cercetat dacă nu găsim pe altcineva, care să reprezinte în momentul acela un punct de sprijin. Dincolo de partidul liberal, obosit după o guvernare de șase ani, care se retrăsese el însuși pentru a se reface, nu vedeam decât puternicul curent ieșit din tranșee, care se îndrepta spre generalul Averescu. Îmi spuneam: noi nu putem să ne transformăm din desrobiți în stăpânii desrobitorilor! Și îmi aduc aminte, în casele doctorului Popovici din București, îi vorbeam d-lui Alexandru Vaida: — „Cum să guvernăm noi singuri, când, dacă te întreb unde e județul Ialomița, tu nu știi să mi-l arăți nici pe hartă, dar mi-te să te pricepi pe cine să pui acolo prefect!“

Legenda era însă în floare, mai orbitoare poate ca oricând. Îmi amintesc, la verificarea mandatelor celor noui aleși în celdintâi Parlament, când s'a citit numele d-lui Iuliu Maniu, toată Camera s'a ridicat în picioare, toți deputații au aplaudat furtunos. Vă puteți închipui, ce frământare era atunci în sufletul meu, căci eu nu credeam în legenda aceasta. Eu nu credeam, dar îmi ziceam: trebuie să mă supun ei, trebuie să facem toate sforțările pentru a o ține în picioare, pentru a o transforma într'un capital politic. Am implorat atunci pe d-l Iuliu Maniu și i-am spus: „primește să te pui în fruntea guvernului, Regele te cheamă“. D-l Maniu a ezitat. I-am adăugat: „Acum e momentul; în politică e o permanentă fluctuație de valori, lumea crede astăzi în dumneata, ai putea să fi un al doilea Venizelos, care, într'o țară sătulă de frivolitatea partidelor vechi, ar fi elementul nou, purificator, în mijlocul unei lumi obosite“. L-am întrebat apoi: „Pentruce vrei să stai departe? Mai întâi, că e aproape imorală, politicește, această dezertare dela datorie, și pe urmă, care poate să fie rezoțul unui asemenea refuz?“

Realitatea este, că d. Maniu a declinat această răspundere întocmai cași comandantul unui vapor nou pornit pentru cea dintâia oară să înfrunte jocul valurilor, care, în loc să se urce pe punte la postul de comandă, ar rămâne în port. Vaporul a pornit, d. Iuliu Maniu a rămas în port, la Sibiu. S'a constituit guvernul Vaida, cu un mare număr de miniștri ardeleni. Atunci, cu foarte multă impetuozitate, unii bărbați politici ai noștri credeau că pot face față problemelor celor mai complicate, economice și financiare, problemei comunicațiilor de pildă, cu cea mai perfectă seninătate. Ideea mea era ca, ardelenii să conducă prin puterea lor numerică și prin valoarea lor morală, ferindu-se ca în perioada de ucenicie prin care aveam de trecut, să nu compromitem acest capital politic al Ardealului. Nu puteam, ca după o experiență politică foarte simplă, să trece dintr'odată în vârful piramidei, de unde să ne rostogolim apoi în prăpastie.

Am luat, deci, contactul cu generalul Averescu, cerându-i o mână de ajutor, convinși fiind că pentru vremile prin care treceam aveam nevoie de această mână tare, pentru a governa. Imprejurările erau grele, ne puteam aștepta de pe o zi pe alta la tulburări serioase, cari ar fi cerut represiune; s'ar fi putut întâmpla să fie necesară o mobilizare, și înțelegeți că n'ar fi fost bine ca noi, Ardelenii, să venim și să tragem cu pușca pe străzile Bucureștilor. Ne-am dus, cum spuneam, la generalul Averescu. Generalul Averescu ne-a întrebat: — „Bine, dar partizanii mei nu sunt în Cameră, pe ce să mă întemeiez?” — „Pe noi!” i-am răspuns. Ne-am înțeles atunci, ca după disolvarea celui dintâi Parlament să facem alegeri noi, și apoi închegați într'un partid unitar să ne pregătim pentru o guvernare liniștită de câțiva ani. Pe această înțelegere limpede, generalul Averescu a intrat ministru de Interne în guvernul dlui Alexandru Vaida.

D. G. Bogdan-Duică. — Înțelegerea a fost scrisă?

D. Octavian Goga. — Nu, a fost verbală. Dar am făcut această înțelegere. Ce s'a întâmplat? În prima zi când ne-am prezentat în fața Parlamentului, a fost ales ca președinte al Camerei împotriva dlui Vasile Goldiș, care era candidatul partidului național, cu o mulțime de voturi ale partidului național, d. N. Iorga.

D. Șt. Meteuș. — Cu foarte puține voturi ale partidului național.

D. Ion Lupaș. — Cu atâtea cât a fost nevoie ca d. Vasile Goldiș să cadă.

D. Octavian Goga. — Ei bine, ce a urmat? D. N. Iorga s'a urcat la tribună și a cetit o declarație, scrisă de mai 'nainte, în decursul căreia a avut o atitudine limpede contra generalului Averescu. Țiu minte, eram atunci pe banca ministerială, și generalul Averescu m'a întrebat: — „Goga, unde m'ai adus?” Fără îndoială, că ar fi fost nevoie de o solidarizare cu acela care venise acolo pe baza unei înțelegeri. Acest gest nu s'a făcut. Generalul Averescu a plecat. Eu, care n'am fost niciodată un vânător de ministere, mi-am zis: plec din guvern. Și am plecat. Ceeace a urmat se știe. Locul generalului Averescu a fost luat de d. dr. Lupu. Toți cari au fost spectatori ai acelor împrejurări știu, că lucrurile au mers din ce în ce mai rău. Nu vreau

să intru în amănunte, dar aduceți-vă aminte de zilele acelea, când steagul roșu se plimba pe calea Victoriei.

Să spun sincer, eu m'am săturat de această permanentă cochetărie cu galeria, și regret că reprezentanții guvernului de atunci nu sunt aci, pentru că aș dori, ca într'o discuție absolut cerebrală, să restabilim lucrurile în adevărata lor lumină, fixând pentru fiecare partea lui de răspundere. Regret, pentru că aș dori să văd ce argumente s'ar putea invoca împotriva afirmațiilor mele. Deci, guvernul dlui Alexandu Vaida a mers, domnilor, înainte, și o vie acțiune politică s'a desfășurat în sânul partidului național, unde, cu o majoritate zdrobitoare și împotriva voinței dlui Iuliu Maniu, s'a hotărât desființarea Consiliului dirigent. Nu mult după aceea, guvernul a căzut.

D. Ion Lupuș. — Guvernul Vaida căzuse de fapt din prima zi, restul n'a fost decât o agonie.

D. Octavian Goga. — Dacă vă aduceți aminte, generalul Averescu se înfățișa ca unica soluție pentru potolirea lucrurilor, și venirea sa la cârma țării se impunea cu puterea fatalității. Încă odată, ne întrebăm: ce facem? Generalul Averescu e chemat să formeze noul minister. Sprijinim acest guvern, care va merge înainte cu sau fără noi, sau îl refuzăm sprijinul nostru? Cum rămânem cu dogma noastră, care ne impune să nu aruncăm Ardealul întreg în opoziție față de guvernul țării? În această frământare am discutat din nou. D. Iuliu Maniu, evaziv ca totdeauna, ne-a declarat că nu privește cu ostilitate noul guvern, și, după oarecare târăgăneală, am fost delegați, d. Vasile Goldiș și cu mine, să facem parte din guvernul Averescu, ca reprezentanți ai Ardealului. Guvernul Averescu trebuia să se înfățișeze însă înaintea Parlamentului. Când ni s'a cetit la clubul partidului național, de către d. Iuliu Maniu, declarația pe care acesta urmă s'o facă a doua zi la Cameră, am constatat cu o reală surprindere, că această declarație constituia o dezavuare, un blam la adresa guvernului. Am pus această chestiune: cum se poate o asemenea anomalie, să ne delegați în guvern, ca reprezentanți ai partidului național, și apoi să dezavuați tot dvoastră acest guvern? Nu vă gândiți la consecință? În urma unei asemenea declarații, nu mai încapă nicio îndoială, Parlamentul va fi dizolvat, și mâine, dvoastră toți, nu veți mai fi deputați. Dl Iuliu Maniu cu acea curioasă seninătate în privire și cu acea inocență care-l caracterizează, ni-a răspuns la aceasta, că declarația d-sale susține guvernul!...

A urmat ceea ce prevăzusem. Parlamentul a fost dizolvat. Ce-a-veam noi de făcut în fața acestei situațiuni? Generalul Averescu guvernează, mi-am spus. Ce facem? Lăsăm ca generalul Averescu să guverneze fără noi, sau mergem alături de el, ca să facem maximum de bine pe seama Ardealului? Să mă credeți, domnilor, că momentul nu era ușor, că m'am frământat mult în conștiința mea, convins fiind că ceea ce se cerea dela mine atunci era un act de credință față de acest colț de țară. Mi-am zis, prin urmare, fac acest act de credință, arunc personalitatea mea în cumpănă, și merg înainte.

Am săvârșit, poate, atunci, și o greșeală politică, pe care nu mă sfiesc s'o recunosc: n'am făcut apel la o seamă de oameni, cari stăteau deoparte în colțul lor, n'am mers la ei să le cer sprijinul, și acești oameni au rămas mai departe în expectativă și s'au confundat mai târziu în acțiunea partidului național. Da, poate am greșit, dar să nu uitați, eram atunci în mijlocul vârtejului și n'avam răgaz de a face tot cecece aș fi fost îndemnat eu însu-mi să fac.

A început apoi guvernarea generalului Averescu. Nu o caracterizez acum, după cum n'am stăruit nici asupra actelor guvernului Vaida. Desigur, ne-am dat silința să constituim un guvern tare, făcând apel la câteva personalități competente, am luat pe răposatul Tache Ionescu pentru chestiunile externe, pe dl Titulescu pentru problema financiară, pe dl Garoflid pentru reforma agrară. Nu trebuie să se uite condițiile grele în cari s'a desfășurat această guvernare. Gândiți-vă numai, care era stocul de locomotive, cum se călătorea pe vremea aceea, amintiți-vă grevele permanente, cântăriți dificultățile legii de improprietărire, faceți pe lângă această operă de retrospecțiune o comparație cu actuala guvernare, și veți înțelege pentru ce așteptăm cu fruntea sus judecata posterității.

În această vreme, partidul național a stat în negațiune și s'a confundat în critică. Abia pela sfârșitul guvernării noastre l-am văzut într'o acțiune de opoziție alături de liberali. Îmi ziceam atunci, — desigur că s'au înțeles. Și dacă eram cu îngrijorare din punct de vedere al partidului meu, ca ardelean aveam totuș o satisfacție. Plecăm noi, vin ei, mă gândeam, Ardealul nu va rămâne orfan. Vă mărturisesc însă, că am fost într'o atitudine de stupoare, văzând că nu s'au înțeles și că toată această frământare, toată această deslănțuire de forțe unite s'a pus în mișcare pentru a aduce pe liberali cu o oră mai de vreme la putere. Și trebuie să adaug, că în acest timp am mai făcut o sforțare de înțelegere. Am mers împreună cu dnii Mihali, Groza și Suciul la dl Iuliu Maniu, spunându-i: Iată, venim cu ramura de măslin, hai să ne constituim într'un front unic și să mântuim definitiv interesele politice ale Ardealului. N'am primit niciun răspuns.

Au venit liberalii la guvern. Partidul național a intrat într'o nouă perioadă de opoziție acută, de împotrivire dârză. Această opoziție, trebuie s'o spunem, a căzut în regretabile exagerări. Eu, domnule Bogdan-Duică nu știu care e geneza acelei circulații pe care ai dat-o la iveală dumneata, nu cunosc pe acela care a scris-o...

D. Gh. Bogdan-Duică. — Este dl Sever Dan, secretarul general al partidului național.

D. Octavian Goga. — Pe mine nu mă interesează din ce condei a pornit, mă interesează atât, că această acțiune a fost patronată de partidul național. Prima consecință a acestei stări de spirit a fost ne-participarea la încoronare. Dacă privim lucrurile sub *specie eternitatis*, cum avem tot dreptul să le privim atunci când e vorba de întâmplările mari din viața poporului nostru, putem să spunem, că această atitudine a fost un act de miopie politică, de ingrătitudine față de Rege și de neînțelegere a datorii lor către țară.

Parlamentul de astăzi a fost constituit în chip rușinos, e adevărat, dar s'au pus în decursul acestor ani câteva probleme, față de cari partidele politice au fost datoare să-și spună cuvântul lor. Partidul național, încurcându-se într'o acțiune sterilă de negațiune și criticism a declarat neted, că nu recunoaște Constituția, că nu recunoaște nimic, și cuvântul său de ordine l-am văzut tipărit negru pe alb în ziarul *Patria*, unde, într'un articol al dlui Romulus Boilă se declară, că dacă partidul național va veni la guvern va face „tabula rasa“ din tot ceace s'a legiferat până acum.

Acesta a fost drumul partidului național. Acțiunea pozitivă? Foarte puțin lucru. A fost unirea cu tachiștii, pe care partidul național a făcut-o numai pentru a se pune la adăpost de acuzația de regionalism; această unire n'a însemnat niciun câștig politic real. Răposatul Tache Ionescu avusese în jurul său o seamă de aderenți personali, pe cari îi strânsese la olaltă marele său talent, dar aceștia nici nu alcătuiau un partid cu răsunet în conștiința populară, nici nu reprezentau cel puțin un curent cultural. După moartea stăpânului au rămas clienții disponibili, și cu aceștia s'a hotărât să se contopească partidul național.

În schimb, au început pertractările. Un cuvânt, care ne lasă acru în cerul gurii, și de care sunt legate toate depreciările capitalului politic al Ardealului. Partidul național s'a plimbat pe întreaga claviatură a politicii noastre, dela extrema dreaptă pe care o reprezintă partidul liberal până la extrema stângă unde se găsește partidul țărănesc, lăsând la fiecare poartă o propunere de fuziune sau de colaborare. Lumea se întreba, cu drept cuvânt: care e doctrina acestui partid, dacă el e gata să se unească azi cu d. Vintilă Brătianu, al cărui program e bine cunoscut, iar mâine cu d. Ion Mihalache, ale cărui convingeri stau tocmai de partea cealaltă? Cum vă puteți plimba cu atâta ușurință între acești oameni, ziceam, când ei sunt cei doi poli opuși ai politicii românești de astăzi? Iată, domnilor, concepția haotică, care a prezidat asupra actelor partidului național. Și atunci, ce s'a întâmplat? Marfa dusă de prea multe ori în târg a scăzut la preț din zi în zi, și cași cum ar fi încăput pe mâna unor jucători nepricepuți, cari nu știu să joace, capitalul inițial s'a cheltuit, s'a risipit în zadar!

Spun aceste lucruri, domnilor, cu toată sinceritatea și cu o adâncă părere de rău, pentru că sunt cel puțin tot atât de ardelean cași fiecare din dumneavoastră, și nu cred să fie un om serios, care, cunoscând trecutul meu și ascultând ecoul pe care l-a găsit în sufletul meu durerile acestui colț de țară, să spună că-l îngrijește mai mult decât pe mine soarta Ardealului. Dar, realitățile trebuie privite drept în față. Capitalul enorm cu care am pornit la drum acum șase ani s'a compromis, Ardealul a căzut într'o rușinoasă servitute, și la bursa politică acțiunile sale sunt cotate tot mai rău. Partidul național, care a reprezentat frământarea trecutului, s'a cufundat într'o sterilă izolare, și abia dacă din două în două luni i se face o injecție de credință, spunându-i-se misterios și hotărât: „fără noi nu se poate!“ Știu că acest lucru se spune și acum. Dar dumneavoastră nu puteți să credeți

pe oameni pe cuvânt. Altceva trebuie să vină și să fixeze sorții de isbândă ai fiecăruia, din altă parte trebuie să sosească lămurirea. Trebuie să vină și să vorbească, domnilor, argumentul! Ei bine, prin prisma această a argumentului, judecând lucrurile, partidul național nu poate veni la guvern. Partidul național și-a ridicat el însuși obstacole în calea sa, declarând că nu recunoaște nici una din legile votate de acest Parlament, începând cu Constituția, și că va face *tabula rasa* asupra guvernării actuale. Cum vă închipuiți, că Regele va renunța la continuitatea de guvernare a țării și va consimți la inaugurarea acestui sistem, ca la fiecare schimbare de regim să se arunce deoparte legiferarea întreprinsă până atunci? Cum vă puteți închipui, că ne vom juca de-a Constituția, făcând acum noi alegeri, pentru o altă Constituantă, deschizând din nou o agitație inutilă asupra unui capitol de legislație încheiat? Partidul național, domnilor, a declarat că va face o altă Constituție, și acest lucru nu e posibil; modificări, da, se pot aduce legilor votate, dar să fie desființate în bloc, printr-o simplă hotărâre a d-lui Iuliu Maniu aceasta ori cât ar dori-o unii, nu se poate.

D. N. Bogdan. — Dar, poate că partidul național n'ar ține morțiș la declarațiile făcute până acum.

D. Octavian Goga. — Să zicem, că ni s'ar servi și acest minunat exemplu de conștiință politică. Dar și atunci, pentru a governa, e nevoie de o bază, e nevoie de rădăcini adânci în masele populare. Organizațiile tachiste din vechiul Regat nu sunt în stare să ofere garanția unei biruințe în alegeri. Despre cele din Basarabia și Bucovina nu vorbesc, pentru că acolo aceste organizații lipsesc cu desăvârșire, și partidul național ar rămânea în aceste două importante provincii absolut în vânt. Dar, se zice că partidul național și-ar căuta un punct de sprijin la alții. Se șoptește despre o legătură cu d. N. Iorga și cu d. C. Argetoianu. Nu știm, dacă d. C. Argetoianu poate fi socotit ca o reală forță politică, dar nu îmi vine să cred, că această forță politică să isvorască din multele consilii de administrație din care d. C. Argetoianu face parte. Cât despre N. Iorga, nici dsa nu are atâtea rădăcini în țărâna noastră, pentru a asigura viitoarei sale guvernări posibilitățile unei victorii față de atâtea partide de opoziție cari vor lupta împotriva sa.

Și atunci, eu mă gândesc la un lucru, pornind dela aceeaș dogmă despre care vorbeam la început. Dacă n'am face parte astăzi din niciun partid, cu cine am da mâna? Răspund: tot cu generalul Averescu! Pentru că generalul Averescu reprezintă o mare mișcare populară, pentru că numele său are un puternic răsunet în lumea satelor, pentru că popularitatea sa nu se datorește demagogiei, pentru că e singurul om care a mai guvernat. Apoi, mai e și altceva. Gândiți-vă, că stăm astăzi pe un vulcan. La frontiere sunt numai pumni strânși. N'ar fi nicio mirare, să ne găsim, de pe o zi pe alta, în război cu Sovietele. Cine ar putea să facă acest război mai bine, decât acela care a fost ani de-arândul depozitarul încrederii populare și ilustru comandant pe front? Insfârșit, mai e un motiv. Închipuiți-vă dvoastră, cu ce ochi s'ar vedea împingerea generalului Averescu în opoziție, alături de partidul țărănesc, ceeace ar constitui o fatală întărire a politicei de stânga în

România întregită. Mărturișiți și dvoastră, că perspectiva n'ar fi liniștitoare.

Eu vorbesc, se înțelege, cu convingerile mele sincere, cari determină acțiunea mea personală. Dar dvoastră serviți-mi alte argumente ca să mă convingeți, și voi recunoaște cel dintâi, dacă veți putea să-mi dovediți, că mă înșel în părerile mele. Căutați argumentele, eu mă îndoiesc însă că le veți găsi. Ce soluții am? Iată. Am învățat din trecut. Am ajuns la convingerea, că dacă vrem să se înlătore orice curent regionalist, trebuie să privim în față realitatea și să rezolvăm în chip echitabil interesele locale, cerând garanții pentru aceasta prin însăși constituirea guvernului. Nu se va mai admite, pe viitor, în orice guvern ar fi, să nu se găsească la ministerele mai importante pentru Ardeal, ori ministrul, ori un subsecretar, ori un funcționar superior, care să fie ardelean, așa ca fiecare om pornit de aci să găsească la București soluțiuni potrivite pentru nevoile sale.

D. C. Martinovici — Soluția este descentralizarea administrativă.

D. Octavian Goga. — Descentralizarea administrativă, domnul meu, e un fel de muzică a viitorului. Deocamdată, suprema garanție eu o văd tot la centru. Nu vreau să suspectez pe nimeni. Si zicem că reforma administrativă care se face acum, cu intenții oneste fără îndoială, ar vrea să fie un lucru bun. Ei bine, oricât de reușită ar fi această reformă administrativă, pusă în practică cu elementele actuale va ajunge o rușine. A doua garanție, cred că ar fi aceasta, ca deputații aleși în Ardeal să fie, în marea lor majoritate, ardeleni. Importul nenorocit, practicat cu prilejul ultimelor alegeri, trebuie să înceteze. Mai cred, că deputații aceștia, cari ar fi ardeleni, ar trebui să aibă un comitet, care ar fi forul suprem politic al Ardealului, fără consultarea căruia să nu se facă nicio imixtiune în chestiunile ardeleni.

Eu, care mă complac într'o politică cu fereștile deschise, și care mi-am făcut aproape o îndatorire din obișnuința de a vorbi sincer, vă spun de pe acum, că, dacă ar fi să fac alegerile, aş adresa acest apel tuturor oamenilor de bine, spunându-le: „dați mi concursul dvoastră pentru o operă constructivă în folosul Ardealului, sau, care credeți că e bine ca acest Ardeal să treacă din nou în opoziție, urmați pe d. Iuliu Măniu.“ Cred că nu greșesc dacă spun, că făcând alegeri libere, mulțimea mă va urma, dându-mi această mână de ajutor pe care i-o cer.

Acum când mă ascultați, dvoastră vă ziceți: „da, dar dumneata ne dai formulele partidului din care faci parte; nu s'ar putea constitui un front unic, din toți ardelenii cumsecade, cari să pună umăr la umăr și să scoată carul din pietre? Am ieși cel puțin din servitutea în care ne găsim astăzi și am da Ardealului locul pe care-l merită în politica țării“. Vă spun: da, se poate. Eu n'am dreptul să viu și să vorbesc decât în numele partidului din care fac parte. Dacă aș proceda altfel n'aș face decât platonism sarbăd, poezie politică, și eu poezia o plasez în alt domeniu, în literatură. Dar, tot în numele partidului meu declar, că nu există nici un fel de obstacol, pentru ca să ne unim, aci, cu oricine, alcătuiind un singur front politic la noi în Ardeal. Și, să-mi dați voie să pun și în această privință

lucrurile la punct. Mi s'a creiat un fel de reputație de lăgo, spunându-se că eu sunt piedeca în calea unei înțelegeri, că s'ar putea face o contopire de forțe politice, dar că eu nu vreau. Nu e adevărat. Mi se face o onoare prea mare, crezându-se că eu pot stăvilii mersul istoriei, dar mi se face în acelaș timp și o nedreptate. Eu nu sunt niciun fel de piedică, și vă declar, că, dacă s'ar alcătui acel comitet din frunțași politici uniți într'un singur mănunchi, în cadrele unui partid unitar, eu nu am nicio dorință de a fi în fruntea lui, ci primesc ca el să fie pus sub conducerea aceluia pe care îl va alege comitetul însuși. Vă mai adaog, că generalul Averescu nu intenționează să impună nici un fel de atitudine dela centru, și că în toate chestiunile Ardealului, în privința desemnării candidaturilor, a prefectilor sau a înalților funcționari, n'am întâmpină din partea conducerii partidului nicio împotrivire.

Dar unirea, fuziunea aceasta, domnilor, nu se va face. Lipsește pentru acest lucru și voința, și hotărârea și sinceritatea adversarilor mei. Și atunci, vom merge fiecare pe drumul nostru. În politică domnilor, pentru a triumfa, se cere curaj și se cere convingere, cari, laolaltă dau acțiunea. Convingere, eu unul, am. Curajul opiniilor mele nu m-a părăsit în nicio împrejurare. Prin urmare, din partea mea ca și pân'acum vă pun în vedere muncă și acțiune.

Vă mulțumesc pentru ascultarea ce mi-ați acordat și dacă mai simțiți trebuința vre-unei lămuriri, sunt la dispoziția dvoastră.

Cântec

Nanii, nanii
sânul mamei
țină-l anii...

Că i-am pus
la ursătoare
junghi

și-o stebă
de cicoare
sinilie,
ca să fie
drept

și aspru
la mânia...
Nanii, nanii
sânul mamei
țină-l anii.

I-am adus
din Valea Mare
creangă'n floare
și otavă învălită
pe copite de mioare,
leac
când sufletul te doare,
când strângi
junghiu'n cingătoare
și-abați roibul din cărare
să te pierzi în codru mare
s'ascuți murmur
de isvoare
și mugit de căprioare...

Nanii, nanii
sânul mamei
țină-l anii...

Să-l cunoască soarele
petrecând cocoarele,
semănând ogoarele.
Să-i cânte fecioarele
râscurind ponoarele
râsucind fuioarele
uluind pridvoarele...
Să-l primească horile
svâcnindu-și chetorile
bui măcînd viorile...

C'o să albă
malca grije,
ca să-i țese
pe alese
brâu de fir
cu chenar
de trandafir,
și o să fie
colilie
'n zoroclie
cu ilicul
de dimie,
cu năframa
pămătuf
de păpădie,
cu răsuri
la pălărie..
Zâmbra lumilor
să fie...

Nanii, nanii
sânul mamei
țină-l anii...

D. CIUREZU

Formarea criticismului în Ardeal

Cu toată părerea deosebită a oficialității partidului național-român, în primul rând a d-lui Iuliu Maniu, care profesează dela Unire încoace un mesianism ardelenesc salvator față de celelalte provincii, adevărul nu poate fi contestat: Ardealul este în urma vechiului Regat cu câte-va decade. Și, pentru a înlătura orice discuție oșioasă sau amestecul criteriului politic contingent în valorificarea valorilor intelectuale, dela început avem să ținem seama de faptul istoric, că pe când Muntenia și Moldova au o istorie a spiritului critic, scrisă de dl G. Ibrăileanu, Ardealul nu poate înfățișa, peste drum de cele opt decenii ale desvoltării acestui spirit, decât exemplul sterp al unei provincii fără criticism. Cauzele absenței totale a celei mai necesare direcții în cultura unui popor sunt multiple, și nu în aceste puține rânduri vor fi ele schițate. Într'o parte a neamului orfană de libertatea integrală a cugețului și de autoritatea statului național, era aproape necesar ca scrisul, de exemplu, artă sau știință, să fie iertat de orice discernământ critic, valoarea sa stând în însăși valoarea primordială și elementară a exprimării românești. Cu alte cuvinte, în locul valorificării estetice sau științifice, punerea netăgăduită a virtuții naționale. Certificatul de naționalitate scutea de orice judecată, iar imperativul sângelui arunca pe autor drept în arena creatorului. România întreagă a mai moștenit încă astfel de exemplare, pe cutare făuritor de chipuri dela țară, cărora numai pentru că le-a dat haina slovei naționale, sub Unguri, era cât

pe-aci să devină un scriitor. Ce trebuie să fi fost mai în urmă, este ușor de reconstituit. Destul să spunem, că din epocă în epocă, dela Alecu Russo până la Titu Maiorescu, dela Caragiale sau Eminescu până la N. Iorga, criticismul din vechiul Regat și-a găsit o sursă permanentă și un motiv de reacțiune în rătăcirile ardeleni, fie ele istorice sau filologice, fie ele politice sau literare. În prima epocă nici nu poate fi despărțit criticismul român de aceste rătăcirii, confundându-se formarea lui cu însăși nașterea lor. A trebuit să vină vârsta pozitivismului științific, coincident cu întinderea supremației culturii din România veche peste provincia ardeleană, ca spiritul critic să-și ușureze din misiunea sa cu care a prezidat de-alungul veacului al XIX-lea la formarea culturii românești.

* * *

Dar, dacă pe acest teren misiunea era aproape împlinită încă de-acum două zeci de ani, când se ridicară filologii și istoricii critici din Ardeal, terenul criticismului social și politic a rămas tot atât de nedestelenit ca și mai înainte.

Ardealul a intrat în România întregă cu vechea lui fizionomie: de vastă organizație gentilică, în care, hotărâtor de soarta politică sau de valoarea unui om, a rămas tot criteriul sângelui și investiura cu un fel de prerogative naționale pe scaunul predat din mână în mână urmașului la conducerea genților. Pentru a înțelege acest primitivism politic, pentru a-i descifra structura și a-i înțelege rătăcirile, trebuie să recitești constituirea primelor societăți omenești, așa cum le înfățișează sociologia și morfologia socială, sau cum, în Grecia și Roma patriarhală, le descrie istoricul francez Fustel de Coulange în *Cetatea antică*. O societate politică nu începe să devină conștientă și voluntaristă decât în momentul diferențierii ei pe partide; — dar d-l Iuliu Maniu, ca reprezentant al vastei organizații, cere și apără „solidaritatea ardeleană”; o societate nu începe, politic, să devină progresistă, decât în momentul nașterii opoziției: — dar d-l Iuliu Maniu, tot în aceeași calitate, cere și apără numai un partid peste tot Ardealul; o societate merge spre diferențiere socială din moment ce oamenii care o formează au deplina libertate a acțiunilor spontane; — dar d-l Iuliu Maniu le pune frâu și-i trece pe sub interesele acelei solidarități; în sfârșit, o societate iese din primitivism politic din momentul când admite critica, fără pierderea drepturilor în colectivitate; — dar d-l Iuliu Maniu, dintr'un spirit potentat asemănător șefilor orientali politici, nu îngăduie criticismul, în care vede nimicirea și zdruncinarea „solidarității”.

Am ales numai câteva aspecte din felul cum a intrat Ardealul în România întregă; ele pot fi înmulțite, sunt în ochii noștri ai tuturor, ca să vedem destul de clar, că așa cum înțelege Ardealul tradițional să se comporte în noua transformare politică, poate să te

ducă cu gândul, cum ziceam, la societățile primitive sau la constituiri sociale obscurantiste, dar nu la prezentarea unei societăți în marș de progres pe baza unui criticism social și politic.

* * *

Dar, ceea ce este contra firii și evoluției sociale nu rezistă prăbușirii, și dacă n'ar fi fost, la ultimele conferințe dela Cluj, decât cuvântul dlor Octavian Goga și I. Lupaș, tot ar fi fost destul ca să vedem, că Ardealul începe să se scuture de tirania moștenirii unui trecut în lichidare. Momentul este atât de important în viața noastră publică, încât merita să fie amăsurat cu toată importanța, aruncând lumini în urmă și ușurând înțelegerea viitorului în labirintul de contrarietăți pe care le-a adunat Ardealul politic dela Unire încoace.

Ardelenii care n'au înțeles tranziția socială a Ardealului, dela organizația gentilică de sub Unguri la libera exprimare a convingerilor fără pierderea titlurilor dela naștere, la care-i obliga noua configurație politică, au rămas la periferia vieții românești nouă și constituie un tip ridicol de inadaptabili tragici în viața socială (ex. o parte din eroii lui Brătescu-Voinești).

Și tot pentru ușurarea înțelegerii, vom cita aici regionalismul, mai mult o stare de suflet decât o concepție politică, o stare de suflet complexă în care se amestecă elementul confesional (regionalismul, se poate face dovada, este o creație a gr.-catolicilor), elementul politic colectiv și măsurile de apărare individuală luate de cei ce se înfricoșau la gândul unei libere concurențe cu cei dintr'alte regiuni. Indestulător pentru teza noastră, că regionalismul, sub unghiul problemei criticismului, cu conștiință sau fără, avea să dea ca rezultat pe de-o parte păstrarea intactă în România nouă a stărilor de lucruri moștenite, iar pe de altă parte să pună la adăpost de critică ceea ce este investit ca ardelenesc și să ferească de invazia criticismului social din vechiul Regat. Intr'un fel de splendidă izolare, Ardealul avea să înfățișeze sub autoritatea aceluiși românism vegetativ și sterp, în literatură pe scriitorul *ardelean*, în știință pe istoricul *confesional*, sau pe... specialistul *ardelean*, iar în politică pe infalibilul *reprezentant al Ardealului*. O imensă țară strânsă sub chingele nulificării provinciale.

* * *

De pe urma acestui curent, — când feroce până la un fel de antropofagie politică, când agresiv până la ridicol, — Ardealul a avut de suferit multe, de șase ani încoace: în loc să accelereze procesul rămănerii în urmă față de vechiul Regat, s'a pomenit cu fața întoarsă dela realitățile vii ale noiei țări. Și astăzi lumea stă buimăcită și nu știe încotro să meargă, când face bilanțul sterilității. Căci, fără puțință de tăgăduire, opunerea la tăvălugul nivelării și la amalgamizarea ace-

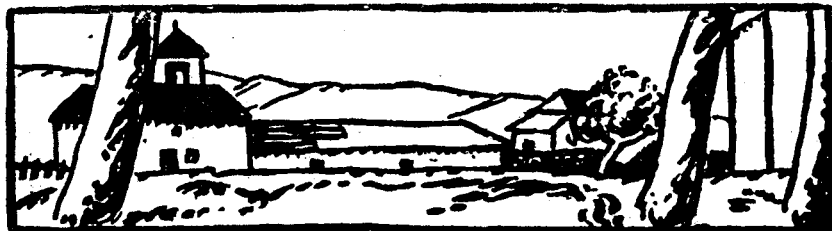
Iuși spirit în toate provinciile, neavând ca rezultat posibilitatea creerii acelei izolări visate, a adus o țară în pasivitatea ucigătoare la care a aruncat-o, mai ales, împingerea la neadaptare. Vegetarea și somnolența s'au întins ca o undă a stingerii peste orașele și orașelele în care gâlgăia viața și energia creatoare, a doua zi după Unire, din belșug.

Altă deslegare nu este, decât eșirea din neputința izolării, adaptarea simpatcă a spiritului critic, care prezidează la viața de toate zilele în vechiul Regat și care va aduce și în Ardeal o revizuire a oamenilor și a prejudecăților din trecut.

RADU DRAGNEA

Aspecte și dedesubturi

Ciocolata Suchard și democrația

Respingem din capul locului orice acuzație de *lès-democratie*, (care ni s'ar putea aduce, interpretându-se greșit asocierea unui comestibil, agreat mai cu seamă de copii și bătrâni, cu gravul cuvânt care indică domnia poporului).

Nu vrem de loc să luăm democrația în derizie, — suntem democrați convinși, — (vai, dar cine nu e azi?) și nici ciocolata, prea în serios (dar cum s'ar și putea oare?).

Nu.

Toată chestia se reduce la un subterfugiu de operație logică.

În algebră, printr'un artificiu de calcul (sau în trigonometrie, nu reținem exact) se dovedește (!!!) că $1+1=0$.

Acest artificiu de calcul are nevoie, bine înțeles, de cantități, entități, etc. care își pierd valoarea lor reală pentru a deveni niște simple mijloace mecanice menite să marcheze etapele pseudo-calculului.

Exact în aceeași măsură și aproape în același scop, punem pe aceeaș tabelă democrația și celebra ciocolată.

Cazul ciocolatei Suchard, în comerț, e caracteristic.

Cazul democrației, în arena socială-politică, la fel.

Un an înainte de a se fabrica primul baton de ciocolată Suchard, pe când încă numele, azi celebru al fabricantului, era tot atât de puțin cunoscut cât al oricărui biet Popescu român, marile cotidiane din apusul Europei purtau la rubrica reclamelor, în litere mari, cuvântul enigmatic: „Suchard???”.

După câteva luni, inserția suferea următoarea evoluție: „Ciocolata Suchard”, iar după alte câteva luni, în gări, în restaurante, în localuri publice, pe programele de teatru, pe mari tablele de tinichea, de-alungul căilor ferate belgiene, elvețiene și franceze, formula devenise aproape agresivă: „Ciocolata Suchard este cea mai bună din lume”.

Lovitura era dată.

În mai puțin de un an, ciocolata Suchard devenia celebră, înregistra un succes imens, *înainte de a fi*.

■ ■ Intâia bucată de ciocolată nu părăsise încă matricele fabricii, pe când publicul și cerea cu disperare la magazine ciocolata Suchard și la răspunsul negativ al negustorului, cetățeanul exclama indignat: „Se poate domnule, n'ai ciocolată Suchard! Suchard!”

■ ■ Rezultatul: negustorimea a pornit febril după strașnicul și nevăzutul fabricat.

În primul an de fabricație, averea lui Suchard era făcută.

Cine ar putea tăgădui ingeniozitatea acestui sistem?

Cine ar putea găsi vreun punct de acuzație împotriva lui Suchard și a ciocolatei sale?

Nimeni, desigur.

Să punem linia alături și să tragem paralela de-alungul democrației.

Deși raționamentul nostru s'ar putea aplica și în ce privește bursa politică-socială apusană, ne vom mărgini la cea dela noi, întâi fiindcă îl putem aplica mai accentuat și în al doilea rând pentru că situațiile se cunosc mai de aproape.

Înainte ca masa largă a cetățenilor să fi avut vreo cunoștință (lămurită) despre *democrație*, ziarele noastre purtau — nu la rubrica reclamelor — ci chiar în fruntea lor, cu cotidiană insistență, strașnicul axiom: „*democrație = fericirea obștească*”.

Mai târziu, orice conferință tratând vreo chestiune socială, orice adunare publică, orice congres de partid sau corporație, răsuna de isonul, continu ca un „zumbai” sau asemeni cornetelor nasale ale unui dascăl în exercițiu ecleziastic: „*democrația, democrație, democrațiile, democrației, democrațiilor* etc. etc.

Astfel, chestiunea democrației a imitat exact fenomenul ciocolatei Suchard.

Înainte ca primul transport de democrație să fi părăsit formele fabricii sociale-politice, cetățeanul nostru a început să ceară negustorului (politic) *democrație*.

Și negustorul politic, mai puțin prob ca băcanul, n'a răspuns: „este dar s'a isprăvit” ci — uluit de succesul neașteptat al reclamei, lacom de câștig — s'a grăbit să ofere: „poftim, cum să nu, imediat ce deschid magazinul (*puterii*) vă dau, cu tona”.

Dar magazinele puterii, deschise rând pe rând diferitelor partide, au rămas cu oferta (fiindcă n'aveau, nu puteau să aibă magicul preparat) iar cetățenii, sgribuliți în recile săli de așteptare ale gării politice...

* * *

Dacă aceasta se poate numi mângâiere, o avem pe aceea, că fenomenul al doilea este tot atât de explicabil ca și cel dintâi. Dar

dacă sistemul care a făcut din fabricatul lui Suchard, regina ciocolatei este de admirat ca ingeniozitate și nu i-se poate aduce nici o acuzație de neonorabilitate, nu este același lucru cu sistemul care a avut să facă (mai cu seamă la noi) din democrație regina formelor politice (nereușind să creieze din ea decât o imensă bășică de săpun).

Aceasta, nu pentru că democrația n'ar avea, în esența ei, splendide posibilități, și în forma ei admirabile aspecte, ci pentru motivul foarte simplu, că aceia cari aveau mijlocul să o realizeze, au aplicat acestei forțe *morale*, acestui posibil motor social, același *sistem* pe care comerciantul îl aplicase pentru desfacerea ciocolatei Suchard.

Au făcut dintr'un element spiritual un *fabricat*; din soarta democrației o *întreprindere*.

Iar acolo unde un *apostolat* politic-social devine *întreprindere*, începe totdeauna *tragedia vieții publice*.

Dacă aceia cari au pornit să realizeze la noi democrația, ar fi dus mai departe cu dreaptă, *sinceritate*, elementul pe care îl culeseră din tiparul lui *cald de convingere* (căci așa îl creiaseră apostolii acestui nou rost obștesc), l-ar fi lămurit cu *respect* cărturăresc, l-ar fi cântat cu *elan* de cavaleri ai noii cruci, și ar fi pornit să-l înfăptuiască cu spirit de *sacrificiu*, azi la noi democrația era să fie o mare forță reală.

Așa cum stau însă lucrurile, nu-i decât o mare bășică de săpun și „tout est à refaire“. Copiilor cari stau pe garduri și-o aruncă, trebuie să li șă ia pâinea din gură, clăbucul din mâni, și să li se puie în loc abecedarul și tăblița.

VINTILĂ RUSSU ȘIRIANU

Unificarea... fără furcă

„Unificarea cu furca“ devenise într-o vreme argumentul cel mai căutat în politica Ardealului. Orice neajuns, fie administrativ, economic sau social, se arunca în cărca unificării, astfel botezată. În dosul ei s'a acuit multă vreme regionalismul sterp; nici în momentul de față formula nu a căzut încă cu totul în desuetudine. În întrunirile necontrolabile din tâgușoarele Ardealului, acest argument tot mai continuă să fie o rețetă miraculoasă, turburând judecata pașnicilor cetățeni; e explicabil, căci la țară nu a secăt izvorul bunei credinți. Nu puțini sunt naivii, cari și astăzi își mai pleacă urechea la asemenea chemări, convinși fiind că nu ne putem consolida, decât persistând în conservarea tradițiilor administrative de pe vremea regimului maghiar. Din felul și impetuoșitatea cu care se propagă și se întreține această atmosferă, rămâi cu impresia, că parcă nu pentru întâia oră într'o mie de ani ni s'a dat să organizăm o țară, ci ca și cum la doi-trei ani ne-am fi jucat de-a Alba-Iulia: așa de mare este numărul pricepătorilor intransigenți în ale guvernării. Aberația acestor oameni este atât de înrădăcinată, încât pare cu neputință a-i abate dela calea pe care au apucat. E mai bine, deci, să încercăm a-i lămuri pe cei sinceri, cu cari totdeauna se poate sta de vorbă. În acest scop, vom cerceta proveniența competențelor noastre în ale guvernării, de pe vremea când nici nu se visa de vre-o unificare, cu sau fără furcă.

Istoriceste este complet dovedit, că unirea proclamată la Alba-Iulia a fost exclusiv fructul instinctului sănătos al neamului din această parte. Politica oficială a Transilvaniei nu a contribuit prin nimic la apropierea acestui eveniment, pe care niciodată nu l-a întrezărit, ci dimpotrivă, adesea s'a pus deacurmezișul lui. Țara românească întregită a luat naștere, deci, din instinctul național nealterat al noilor provincii, împins la faptă de jertfa și vitejia ostașilor vechiului Regat. Grație acestor forțe populare și elementare s'au pus bazele statului nostru național de astăzi. Contribuția politicianilor este postbelică; ea datează abea dela dresarea „procesului-verbal dela Alba-Iulia“. Deatunci încoace ne izbim de atâtea competențe inoportune, cari, în

loc să presare pietriș ciuruît aruncă bolovanii cei mai colțuroși în calea vieții românești. Această împrejurare ne face să ne oprim asupra ei, mai ales că, după cum vom vedea, unificarea sub raportul politice militante s'a făcut cu mult înainte de proclamarea unirii, fără colaborarea vreunei furculițe oarecare.

Știm cu toții, că în preocuparea noastră de eri nu au intrat probleme mari, ca acelea de a organiza sau governa state. Datorită unor împrejurări speciale, cari ne-au îndrumat pașii, noi ne-am mulțumit cu o viață simplă, fără pretențiuni deosebite. Năzuința supremă a fiecărui din noi se mărginea la câștigarea unei diplome folositoare și la întemeierea unui cămin. La o viață conformă cu exigențele epocii, din colțul modestiei noastre, ne gândeam aproape ca la ceva irealizabil, la care renunțam odată cu trezirea la conștiință în fața posomorâtei vieți pe care ne-o rezervase regimul politic dușman. O manifestare de ordin mai înalt nu se remarcă decât doar pe teren literar, unde am avut reprezentanții noștri și în vremurile cele mai vitrege. Alți creatori în rândurile noastre, nu prea existau. Să ne gândim numai la inventarul nostru sub raport cultural dela 1918, și la congresele diferitelor categorii de intelectuali ținute mai târziu la Sibiu, și foarte ușor vom constata, că nu am suferit și nu pătimim nici astăzi de vreo inflație de savanți, cu tot numărul nostru respectabil de aproape patru milioane.

Dar această constatare nu se referă și la politică. Pe acest teren reprezentanții erau mai numeroși. Aceasta, pentru că la exercitarea ei nu s'au cerut însușiri speciale. Anumite legături familiare cu careva dintre corifei, și o anumită avere, căm acestea formau singurul criteriu după care se cântăreau vechii noștri fruntași. Nici cunoașterea istoriei naționale sau a limbii române în o măsură mai mare ca ceilalți muritori, nici un talent deosebit, nu se cereau. Nu e nici o mirare, deci, dacă fruntașii astfel recrutați au manifestat întotdeauna o aversiune față de cuvântul scris. Suprema lor sforțare intelectuală se mărginea la un discurs-clîșeu, pe care îl rosteau cu fiecare ocazie. Adunați laolaltă, bunăoară, activitatea din ultimii douăzeci de ani a fruntașilor noștri, și suntem convinși că nu veți găsi idei, gândiri, articole sau lucrări din domeniul politico-social nici pentru o sută de pagini. Fenomenul acesta este cât se poate de firesc, deoarece, producție intelectuală nu-ți pot da decât oamenii diferențiați și selecționați culturalicește, ceea ce nu s'ar putea spune despre fruntașii noștri. Intrucât îi privește, talentul și pregătirea lor au fost substituite de legăturile familiare și de avere. Examinați pe fiecare fruntaș mai de seamă în parte și veți vedea, că, cu puține excepțiuni, fiecare din ei a fost sau latifundiar agricol sau financiar.

Scormonind această latură a trecutului vieții publice din Transilvania, nu suntem cătuș de puțin conduși de ideea de a lua în apărare pe politicianii vechiului Regat față de aceia ai Ardealului, cu cari, aceștia din urmă zic că s'ar găsi într'o luptă crâncenă, pe viață și pe moarte. Intențiunea noastră nu este decât să se lămurească o situație confuză. Apostolii regionalismului ardelean, cari tună și fulgeră împo-

triva oricărei unificări, prin însăși proveniența lor nu pot avea autoritatea morală de a preconiza renașterea întregului românism prin metodele nu prea ideale cari i-au săltat pe ei. În definitiv, ei sunt unificați din cel dintâi moment cu politicianismul zgomotos și hulit al vechiului Regat, și cei ce se aseamănă ar trebui mai curând să se adune decât să se extirpeze. Unii sunt eșii din diferențierile deșanțatei politice de partid, iar ceilalți sunt produsul jocului orb al distribuției bunurilor și al legăturilor de familie. Alături de această unificare prin naștere și proveniență, interesele țării reclamă alți apostoli, și deoparte și de alta a Carpaților. Adevărata unificare a țării și regenerarea neamului trebuie să se facă pe cale normală și de conducători selecționați normal. Viitorii frunțași ai nației trebuie să răsară nu din cei două sute de suprapuși, ci, din marea mulțime necunoscută, prin talent și pregătire, înfățișându-ne tipul omului politic-intelectual, unificat și el prin naștere cu unitatea de gândire și de sentimente a acelor pe cari îi va reprezenta.

P. NEMOIANU

Cavalerul teuton

În adâncul bordei de la Răzoare stăteam și cugetam la viforul care se abătuse pe-acolo în vara Mărășeștilor... Bordeicul meu era o vizuină de urs, căptușită cu dulapi groși deasupra, având o sobă de pământ, care răsuflea printr'un hogeac de tablă, la fața pământului. Dacă închideai ușa și stingeai feștila, puteai avea crezarea că ești într'un mormânt, în care, la răstimpuri, șoarecii alergau peste tot... Trebuia să aprinzi repede lumina, că ți se înăbușa suflul... Sgomote afunde se auzeau, îndepărtate: de sigur loviturile de la vreun bordei pământean, din apropiere... Iar pațul: o laviță, pe care un mindir de pae își ducea viața-i necunoscută... O patură și o pernă: sălașul simplu al trupului trudit...

Când treburile companiei — împrăștiată pe doi kilometri, între Mărășești și Răzoare — mă lăsau, — mă închideam în bordei (era în Februarie) și încercam să încheg în minte, zilele de apărare din vara trecută... Acolo, pe bucata aceea de pământ, fusese eroica apărare desperată din preajma „Schimbării la față“ din vara trecută... Acolo, la colțul pădurei Răzoarele, care azi nu mai este, sbucniseră, în clipe de răstriește, batalioanele de români, care au împins pe nemți îndărăt, — prăbușindu-le ofensiva... În visul meu de trezie, vedeam chipurile asudate și firoase ale ostașilor și încordarea de fier a brațelor care încingeau lemnul armelor de apărare a pământului... Iată lanțul de luptători, desgoliți de ranițe și de tunici, tălăzuindu-se ca o apă albă... Și hăuind, tot ca o apă... Din fața, împânzire de gloanțe, — de sus, din coaste, improșcări de obuze, — de dedesupt, pământ svârcolit de bombe năpraznice, — și ei — lanț alb, ca de horă — rostogolindu-se încăpățânat spre dușman... Așa, un ceas, două, — o amiază lungă de vară... Peste noapte, cămeșile albe săpară șanț adânc, din care — de-atunci — nu ne-a mai scos nimeni... A doua zi, toată câmpia era mușuroae de leșuri, peste care căldura soarelui și apa ploilor abătându-se, le făcură cuiburi de viermi, care dădeau vântului spre a ne-o aduce, chinuitoarea duhoare a fraților supti de pământul din care purceseseră cândva... Noaptea, dealungul câmpii-

lor, alergau duhuri fosforescente, ca arătări de vis... Sufletul morților, desprins din forfotul viermilor... Și câteodată, așa, fără pricină, se ridicau, în întunerecul placid al nopții, vaere scurte, ca niște chemări sinistre... Pe urmă, mușuroarele s'au lăsat în jos, semn că hoiurile fuseseră topite, — măcinate de moara vremii...

Când gândul îmi ajungea aici, simțeam o nevoie mai tare ca mine să ies din mormântul prin crăpăturile căruia de sigur că se scurgeau picături de licoare din trupurile celor morți, deasupra pământului... Voiam să ies la lumina soarelui... Era luna lui Februarie, pe sfârșite... Se nimerise o vreme de primăvară... Aveam, deasupra, la gura bordeiului, o masă mică de brad și o băncuță prietenoasă... Mă înfășuram în dolmanul de care rar m'am despărțit, și mă lăsam încet pe bancă... În zare, aproape de tot, se ridicau măgurile cele mai de jos ale Carpaților... Înainte, bănuiam pâlcul Focșanului, — acolo unde-mi aveam casa, nevasta, copiii și trecutul... Mă uitam de jur împrejur și căutam să prind, cât de cât, întruchiparea vedeniei năzărite în adâncul bordeiului... Colo, la colțul pădurei Răzoarele, părea că foșnesc luptătorii, — în spate părea că se aud glasuri, — urale afunde, dar mute, părea că plutesc în văzduh... Dar nu: măgura Odobeștilor stătea umilă, ca o imputare, adăpostind după spinarea ei gigantică, soarele care cădea grabnic spre apus, prăfuindu-și cărarea cu șgură roșie-cenușie... Toate fuseseră cândva, — acuma se așezase liniștea peste tot... Și gândul mă ducea în preajma alor mei, — atât de apropiați, dar atât de depărțați...

Așa stăteam într-o după amiază domoală de Februarie, când gândul îmi fu frânt de glasul omului de legătură... Tresării:

— „Ce este?...“

Soldatul, ducând mâna la cască, rosti simplu:

— „Un ordin...“ și-mi întinse plicul.

Îl desfăcui... După ce-l cetii, — fără se vreau zisei șoptit:

— „Da, — s'a sfârșit războiul...“ Fui cuprins de-un val cald și de-o simțire nelămurită. Ridicând ochii spre soldat, dădui din cap și-l întrebai:

— „Știi tu ce scrie aici, băete?!“

Soldatul zise: nu... Atunci, ca și cum ar fi fost prea firesc, îi spusei:

— „S'a isprăvit războiul, mă băete...“ și nici acum nu-mi pot lămuri simțământul de usturătoare tristețe de care fui cuprins atunci...

Ordinul zicea: „veți lua înfelegere cu posturile avansate ale inamicului pentru a îngropa osemintele camarazilor dintre rețele, — veți începe apoi a scoate rețelele dela apărările din spate, făcând suluri de sârmă și depozite de pari...“

Noaptea, care, spre acel sfârșit Februarie întârzia să vie pe pământ, mă prinse tot acolo, pe bancă, privind măgura Odobeștilor pe care o mai purtam doar în ochi, — ținând în mână ordinul primit... Gândul: nicăiri... Se coborâse și peste el noaptea simțurilor...

A doua zi făcurăm semne de înfelegere nemților din față, care ne răspunseră la fel... Pătrunserăm apoi pe fâșia de pământ dintre

rețele, — pe câmpia osemintelor... Oseminte peste tot, — albe, risipite, despărțite de trunchiurile din care făcuseră parte... Nu-și poate nimeni închipui ce repede se mistue trupul omenesc la bătaia vântului și-a ploilor!.. Ca praful, ca nisipul... Și iată, văd și acum câmpul de la Răzoare... Țeste răzlețe, ciolane albe-cenușii răvășite, căști sparte, centuri putrezite, mușuroae de cartușe și granate, tunici rupte, arme ruginite, baionete frânte, bocance scorojite, sârmă împrăștiată, gropi astupate cu bălării, — iar peste toate, tăcere și uitare... Privind acel câmp, avui crezarea că un duh nevăzut mă oprește'n loc și-un glas tainic îmi șoptește: „noi am fost...” O tresărire, ca o sfredelire de foc îmi cutremură ființa, — și fără voia mea, acolo, în fața lor — a celor care *fuseseră* — mi-am descoperit capul și am îngenunchiat, șoptind oamenilor mei:

— „În genunchi, — rugați-vă!...”

Soldații căzură cu fruntea în pământ, iar eu îmi ascunsei fața în iarba uscată, sărutând pământul și dându-i sarea lacrimelor mele...

Pe urmă, pornirăm să strângem osemintele și să îngropăm pe cei nu îndeajuns de bine îngropați, — și dacă nu devenirăm veseli, dar nici tristeți nu ne mai făcu tovarășie... Omul nostru își începu rostul lui: de glume și de luare la vale a însăși vieții acesteia... Așa l'am cunoscut pe oșteanul nostru, toată vremea. Găsea vreun ciolan mai lung, — zicea:

— „Ăsta mă, e neamț!..”

— „După ce-l cunoști?..”

— „După ce?!.. Samănă, bă, cu Franț mecanicu, ăla lung, de la moara lui Pintilie, — când se ridica de jos, se lovea cu fruntea de toarta cerului... Lung, mă, și deșirat..”

Sau găsea vreo țeastă mică:

— „Asta-i de vânător, — *cotigent* mic...”

Alegea vreo mână lungă și înainte de a o arunca în groapa comună, rostea:

— „Mă, — ăsta știu c'a fost... lung la mână...”

Și-așa trecea vremea: adunam oseminte și le sălășluiam în gropi, înfrățindu-le pentru vecie în brațele pământului-părinte...

Iată și o zi de pe urmă... Ajunserăm departe, spre colțul pădurei Răzoarele. Un dâmbușor de pământ: la un capăt o țeastă care părea că iese întrebătoare din pământ, iar la capătul celălalt, două bocance mucegăite și uscate, întoarse trudnic în sus... La mijloc, între țeastă și bocance, dâmbușorul de pământ... Se vedea că-i un trup de oștean, îngropat pe grabă, într'o „mască individuală”. Moartea îl fulgerase în însăși groapa săpată de el. Am început să-l desgropăm. Dăm deoparte țărna, — după puțină vreme, se ivi trupul mortului... Tunica, mucegăită, dar păstrată aproape neatinsă, — pantalonii, tot așa... Pe umeri: epoleți lați, pe care se vedeau limpede cifrele 223 ale unui regiment bavarez. Cum stătea, culcat cu fața spre cer, bavarezul părea că ne sfidează. Din orbitele-i goale, părea că fășnesc priviri crunte, iar tunica părea că se umflă de o respirație de indignare, că-l tulburăm în liniștea lui de veci.

Moș Ion Brânzei, un țăran bătrân, mucalit și senin din partea Dorohoiului, înainte de a-l ridica de umeri, rosti foarte cuminte, ca și cum ar fi fost vorba de-o treabă cât se poate de la locul ei:

— „Dă, măi frate-meo, ce pot să-ți fac?!... Pământ ai vrut, — iacă: pământ ai găsit“!..

Dând din cap, puse mâna pe umerii tunicei, să ridice în sus. Atunci, ca într'o glumă macabră, văzurăm cum țeasta bavarezului se desprinse de trup, rămânând jos, iar din tunica mucegăită, prin partea de jos și pe mâneci, alunecară pe pământ ciolanele albe ale mortului, așa că, moș Brânzei rămase în mâini numai cu tunica.

— „Ferește Doamne, de-așa drăcie“!.. zise moldovanul, privind spre cei din jur; iar când ridică și pantalonii, — ciolanele, tot așa, parcă ar fi fost vrăjife: se furișară și căzură unul peste altul pe pământ...

Uitându-se la mine, moș Brânzei îmi vorbi cu privirea ișugubeață, de parcă ar fi spus:

— „Iacă: asta n'am mai văzut de când sunt“!..

Luai tunica și desfăcându-i nasturii de alamă, căutai în buzunarul dela piept: era un carnet de însemnări și două fotografii — toate mucegăite... Le-am luat cu mine... și noaptea, — coborând din nou în mormântul meu, în care foșneau șoarecii, privii fotografiile și cetii — cu greutate — însemnările din carnet. Una din fotografii, înfățișa un grup de zece tineri militari — iuncări, de sigur — ținând în mâini halbe de bere și cântând cu fețe joviale...

„Deutschland, — Deutschland über alles“...

Cealaltă fotografie: o tânără, în costum de carnaval, cu rochie scurtă, cu privirea îmbietoare și cu trupul strâns în corset... De sigur: drăguța iuncărului...

Privindu-le, aveam în întunerecul bordeiului viziunea celor trecute: vijelia entuziasmului nemțesc, pornirea spre cucerirea lumii, visul suprem... Cavalerul teuton stăpânind pământul... și iată-l pe cavaler năruiț sub fulgerarea încruntată și tristă a necăjitului străjer dela Răzoare...

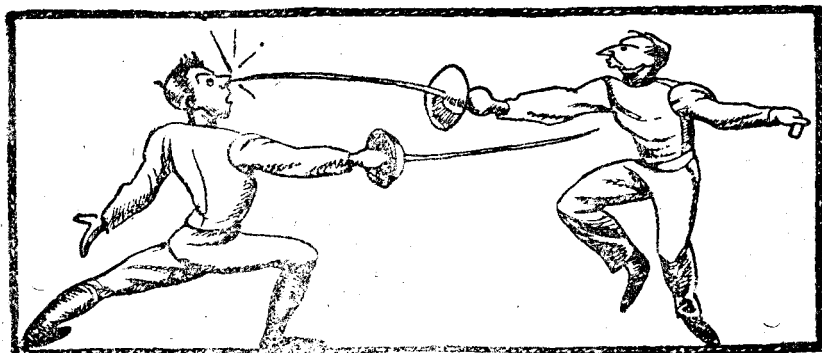
În carnetul bavarezului, pe cea de pe urmă filă — fila de pe urmă a vieții lui — am putut descifra rândurile pe care el le scria, sub formă de destăinuirii iubitei (fetița în costum de carnaval), de sigur sub focul canonadelor:

„.... mâine vom fi stăpâni și pe ce-a mai rămas din țara dușmanului nostru... *Moldava*, și atunci, *liebe Grätchen*, războiul se va termina... Ne vom revedea în căminul nostru și ne vom iubi până la moarte“...

Și nu știu de ce, pe când ceteam aceste rânduri, auzeam acolo, în adâncul bordeiului meu, sub pământ și pe lângă, o bătaie domoală dar încăpăținată, ca de sobol care sapă...

Părea că sufletele celor morți ai noștri întru străjuirea țării, clădesc, ca din ele înșile, temelia cea de-apururi a pământului pe care aveau să-și ducă viața rândurile de noroade ale neamului nostru în viitor.

AL. LASCAROV. MOLDOVANU

GAZETA RIMATĂ

Lipsă la apel!

*În 1919, dl Iuliu Mahiu ar fi putut
să ajungă președinte al Consiliului*

*În largul lumii călător,
Norocul, june schimbător,
Trecând prin România mare
Acum vreo șase ani, îmi pare,
Glumind așa, băiat sglobiu,
Bătù la casa lui Maniu.*

*(Capricios și nărăvaș,
Ades, Norocul e poznaș,
Cu-atât mai mult, cu cât, știu bine,
Demulțorii nu vede bine...)*

*Avea atunci copilul chef,
Să-î joace firavului șef
Un renghi cu rezultat sinistru:
Voiă să-l facă prim-ministru!...
Pe drumul plin de mărăcini
Plecase, deci, spre Bădăcini,
La veneratul prezident...*

*Dar, vai! Maniu era absent...
Și'n prag o voce spuse tare
(Ca'n Mama lui Ștefan cel Mare):
— „Străine, nu știu cine ești,
Ghiulucă-i dus la București!”*

Norocul, fire de Păcală,
Porni atunci spre Capitală,
Și șugubățul prichindel,
La „Athénée Palace Hotel”,
Se 'njățișă, cu insistență,
La viitoarea Excelență.

Ei bine, nici în acest loc
Norocul, — nu avu noroc!..
Căci popa Man ieși 'nainte
Și-i spuse: — „Dragă, fii cuminte,
„Și nu mai face-atât tapaj,
„Că șeful a plecat la Blaj“...

Și ce să mai lungesc povestea?
Astfel se petrecur'acestea:
Plecă Norocul; dar Maniu
Era acuma la Sibiu!
Și uite-așa fugi Norocul,
Să i prindă urma, în tot locul, —
Din Veza până'n Hususău,
Și dela Cluj pân' la Șimlău...

În fine, rupt de oboseală,
Iși zise 'ncet cu bănuială:
— „Zadarnic umblu după el,
„Mereu e lipsă la apel...
„Aici e un mister, se vede,
„Și mie parcă-mi vine-a crede,
„Că omul ăsta, abstinent,
„Când s'a născut, a fost absent“!

Astfel, Norocul, plictisit,
De-atuncea, n'a mai revenit...

KYRU-FAKYRU
membru disciplinat al partidului

INSEMNĂRI

Conferința politică din Cluj. — Pornind dela constatarea, unanim recunoscută, că Ardealul se poate socoti astăzi orfan politicește, un număr de optzeci de reprezentanți mai de seamă ai vieții intelectuale din Cluj, răspunzând unei invitații lansate de comitetul revistei *Societatea de Mâine* s'au întrunit în zilele de 3, 4 și 5 Ianuarie, într'o sală a restaurantului „New-York”, pentru a se sfătui asupra situației. Inițiatorii acestor reuniuni amicale în jurul mesei albe, intenționând să dea proiectului lor toată seriozitatea politică necesară, și năzuind realmente spre o soluție posibilă, au făcut apel la cinci personalități importante ale vieții noastre publice, din partide diferite, rugându-le să vină și să-și expună punctul lor de vedere. Dintre acești cinci, n'au acceptat invitația dnii Iuliu Maniu și Valeriu Branisce; iar dnii Vasile Goldiș, G. Bogdan-Duică și Octavian Goga au răspuns la chemarea ce li s'au făcut și s'au declarat gata să dea orice

lămuriri ce li s'ar cere. În seriile de 3, 4 Ianuarie au vorbit dnii Octavian Goga și G. Bogdan-Duică. La 12 Ianuarie va fi rândul dlui Vasile Goldiș.

Nu vom stărui aci asupra diferitelor incidente, foarte caracteristice dealtfel, și unele dintre ele chiar senzaționale, cari s'au petrecut în cursul celor trei seri de discuțiuni prietenești. Cititorii *Țării Noastre* vor găsi în alt loc relatarea câtorva momente mai importante. Ceeace s'a putut constata însă din întreaga atmosferă a conferințelor,— dela cari, cu tot cuvântul de ordine dat, mulți membri de frunte ai partidului național n'au lipsit, — și ceea ce am dori să înregistrăm în acest loc, este o vie dorință de a se scutura din marasmul de până acum, examinând lucrurile prin prizma judecății libere de orice idee preconcepută. Trei seri de-arândul, — s'a argumentat. Din schimbul acesta de opinii și de constatări asupra unui rău politic indiscutabil, am simțit înfiripându-se pentru întâia oară un

început de opinie publică în Ardeal, am văzut cum idolii făgăduielilor mute s'au rostogolit de pe îngustele lor pedestaluri, și am fost martori la tendința tot mai vădită a intelectualității ardelenesti de a se liberă de sub stăpânirea legendelor sterile. În chip fatal, toată această emancipare de sub tutela prejudecăților a mers pe socoteala partidului național. Lumea vrea să cântărească realitățile cu balanța ei proprie, și a ajuns la constatarea, că sub conducerea de care se bucură astăzi, întrebuițând metodele pe cari nu se hotărăște să le schimbe, partidul național nu poate face față necesităților de viață ale Ardealului. Oarba disciplină, mereu încrezătoare în simțul de orientare al unor șefi în permanență rău inspirați, nu constituie un leac pentru frământarea care lovește tot mai adânc în cugetul mulțimei dela noi. E nevoie de altceva.

Acest „altceva“, revista *Societatea de Măine*, dimpreună cu aceia cari o conduc, în majoritatea lor soldați până acum devotați ai partidului național, crede că poate să fie: frontul unic ardelenesc, în rândurile căruia s'ar strânge toți oamenii cum-se cade din acest colț de țară. Nu știm, întrucât acest deziderat se va putea îndeplini, respectându-se, se înțelege, marele principiu al unității naționale. În ceea ce ne privește, punctul nostru de vedere e cunoscut, întrucât noi nu vedem foloasele unei asemenea concentrări de energie decât în cadrele unui partid unitar.

Oricum, salutăm cu simpatie începutul, și ne declarăm mulțumiți, chiar dacă din aceste conferințe politice nu va rodi mai mult decât încă sâmbure de lumină în conștiința publicului românesc din Ardeal.

— Pentru lămurirea completă a cetitorilor, dăm mai jos, pe cât ne este cu putință, numele unora din

aceia cari au asistat la aceste conferințe: P. S. Episcopul Nicolaie Ivan, Octavian Goga, fost ministru, G. Bogdan-Duică, profesor universitar, I. Lupăș, profesor universitar, deputat, Elie Dăianu, protopopul Clujului, senator, P. Groza, fost ministru, deputat, dr. O. Prie, fost secretar general și deputat, I. Lepădatu, deputat, Teodor Mihali, senator, Sextil Pușcariu, V. Onișor, Iuliu Hațiegan, Petru Poruțiu, Cassiu Maniu, Traian Pop, Nicolae Borza, Augustin Maior, Onisifor Ghibu, profesori universitari, Nicolae Bogdan, director de liceu, Aurel Esca, director de bancă, Victor Stanciu, profesor universitar, Șt. Ciobanu, profesor, Valer Pop, avocat, Seb. Stanca, asesor consistorial, dr. Victor Stănilă, dr. Sabin Manuilă, dr. Iosif Pușcariu, Aurel Voina, dr. Martinovici, profesor la Academia comercială, P. Ilcuș, profesor, Zaharia Bârsan, directorul Centrului Național, inginer Bohățel, inginer Șuluțiu, inginer Corfaru, Ion Albon, dr. Sglimbea, d. rectori de bancă, Șt. Metes, fost deputat, dr. Sava, profesor, Laurean Gabor, avocat, P. Nemoianu, fost prefect, Sebastian Bornemisa, directorul foii „Lumea și Țara“, Ion Clopoșel, Radu Dragnea, Alexandru Hodoș, publiciști, etc. etc.

Suspendarea „Acțiunii Românești“. Din ordinul guvernului, luându-se drept pretext păzirea ordinii publice, a fost suspendată tocmai în ajunul Crăciunului revista *Acțiunea Românească* din Cluj. Prin suprimarea acestei publicații cu caracter pur național, din ale cărei pagini nu s'a desprins nici când un îndemn la violență, se face încă o spărtură în șirul tipăriturilor românești din Ardeal.

Mai este de reținut, faptul că suspendarea numitei reviste s'a făcut nerespectându-se dispozițiile referitoare

la libertatea presei, prevăzută în Constituție și în legea presei în vigoare. Un ofițer dela Consiliul de război al Corpului VI armată a descins la tipografia unde apărea *Acțiunea Românească*, și, fără a anunța măcar în scris tipografia, a procedat la confiscarea materialului revistei și a oprit tipărirea ei. Impotriva acestui inutil atentat la libertatea scrisului onest, săvârșit fără arătarea vreunui motiv legal, față de o revistă scrisă de profesori universitari și intelectuali cu răspundere, comitetul de conducere al *Acțiunii Românești*, prin dnii I. C. Cătuneanu, Valeriu Pop și dr. Iuliu Hațieganu a protestat la dl președinte al Consiliului, denunțând totdeodată cazul opiniei publice, care, fără îndoială va ști să judece cu adevărată măsură un asemenea abuz.

Nu trebuie să mai adăugăm, că așa zisa presă democrată dela București, care se bate cu pumnii în piept și protestează ori decâteori o fțiucă bolșevică incendiară e confiscată, n'a suflat nici un cuvânt despre suprimarea *Acțiunii Românești*, abia stăpânindu-și bucuria în fața acestei nedreptăți, care lovește într-o publicație adversă. Ne aducem aminte, acum câteva zile, pe câte coloane nesfârșite și cu ce literă bătătoare la ochi țipa *Adevărul* dlui Brauer-Graur, că un procuror a îndrăsnit să caute, indiscret, nu știm ce manuscris, în sertarele confratelui Blumenfeld. Atunci, firește, era vorba de libertatea scrisului și de drepturile omului. Era în joc secretul profesional al șioimzonilor cu rotativă. De data aceasta, lovitura o suportă câțiva... huligani. Să se'nvețe minte profesorii universitari dela Cluj, — tiparul nu e de nasul lor!...

Cei cari n'au venit. — Conducerea supremă a partidului național a anatemizat formal conferința politică

dela Cluj, inițiată de revista *Societatea de Mâine*. Dl Iuliu Maniu și-a exprimat regretele sale telegrafice, — președintele partidului național e totdeauna grăbit când regretă, — și a refuzat să vie în mijlocul intelectualilor clujeni. Dumnealui a rămas să discute trebile publice exclusiv cu popa Man dela Gheria. D. Valeriu Branisce, al doilea invitat din tabăra fostului președinte al Consiliului dirigent, a fost mai sincer. Ba și-a permis, dela înălțimea celuiilalt consiliu, al „Reșiței“, să fie chiar ironic. În scrisoarea sa, pe care d. Onisifor Ghibu a cetit-o aproape în întregime, și-a arătat oroarea pentru asemenea „picanterii“, declarând că dincolo de disciplina partidului național nu vede necesitatea nici unei alte manifestări de gândire.

Nici telegrama dlui Iuliu Maniu, nici scrisoarea dlui Valeriu Branisce r'au avut, desigur, o inspirație prea fericită. Amândouă au provocat o ieșire surprinzător de aspră a dlui Ion Lupaș, care nu s'a sfiit să protesteze impotriva „egoismului strâmt“ și a „inconștienței“ acelora cari pun mai presus de nevoile mari ale țării, ambițiile lor personale și interesele de partid. Și, pentru a nu lăsa nicio confuzie asupra direcției spre care se îndreptăzu cuvintele sale, d. Ion Lupaș a accentuat, că ele se referă la toți cei cari procedează astfel, oricum s'ar chema aceștia. Deputatul Săliștei a criticat fără rezervă gestul dlor Maniu și Branisce, socotindu-l antidemocratic, a vorbit de platoșa trufiei în care s'au refugiat conducătorii partidului național, i-a acuzat că sunt vinovați de ruperea tratativelor de fuziune cu partidul țărănesc, și a sfârșit prin a face un adevărat rechizitoriu, stăruind asupra tuturor greșelilor săvârșite de partidul național, începând cu refuzul de a participa la încoronare și sfârșind cu spiritul de negațiune pe care-l reprezintă în momentul de față.

— „Este în această concepție, a precizat d. Lupaș, o mentalitate străină; mentalitatea acelor fanatici propagandiști religioși, cari cred că numai după rețeta lor se poate ajunge la mântuirea sufletului“.

Aceste juste observații, rostite de unul dintre fruntașii partidului național, au făcut, se înțelege, o profundă impresie asupra asistenței. Și, cu toate că erau de față și câțiva aderenți personali ai dlui Iuliu Maniu, nimeni n'a rostit vreun cuvânt de apărare în favoarea acestuia. Ceeace a confirmat încă odată zicătoarea⁶ franțuzească despre cei cari nu sunt de față...

O destăinuire. — Din multe puncte de vedere au fost interesante recențele „convenirii politice“ din Cluj. S'au limpezit câteva capitole obscure din istoria politică mai nouă a Ardealului, au apărut în adevărata lor lumină raporturile dintre unii funtași ai partidului național, și s'au făcut câteva grave destăinuiri asupra trecutului. Printre acestea din urmă, o declarație a dlui G. Bogdan-Duică, privitoare la activitatea națională a dlui Alexandru Vaida, a lăsat o vie impresie printre cei de față. În convinsa sa cuvântare doctrinară, simțind nevoia să precizeze și unele atitudini de politică militantă, fruntașul țărănist a revenit cu amănunte noi asupra unui subiect ce părea definitiv epuizat. Era vorba de nereușita fuziune național-țărănistă. Dl G. Bogdan-Duică s'a însărcinat să arate, în câteva cuvinte, pentrucă dl Stere nu putea să fie, cum s'a pretins, o piedecă în calea contopirii proiectate. În orice caz, nu dl Alexandru Vaida era cel mai indicat să ridice obiectul unei împotriva fostului director al ziarului *Lumina*. Intr'adevăr, ce vină i se impută dlui Stere? Aceea de a fi răspândit, în ajunul păcii dela București, după trecătoarea înfrângere a României, un memoriu prin care se

cerea detronarea regelui Ferdinand și înlăturarea Dinastiei actuale.

— „Ei bine, a declarat foarte apăsător dl Bogdan-Duică, trebuie să se știe: dl Alexandru Vaida, nu numai că a avut cunoștință de acest document politic, dar memoriul prin care se cerea detronarea regelui Ferdinand, urmând să fie trimis mai multor oameni politici germani, tocmai dl Alexandru Vaida a fost acela care a alcătuit cu mâna sa lista persoanelor destinate să primească memoriul. Lista aceasta a fost regăsită, nu de mult, în arhiva ministerului de externe din Viena, a fost trimisă la București, unde scrisul fostului medic din Karsbad s'a identificat fără nici-o urmă de indoială“.

Acuzația, după cum se vede, e precisă. Va avea dl Alexandru Vaida reaua inspirație de a da o desmințire? În orice caz, e dator cu cel puțin o explicație, pentru a nu ne arăta încă odată, că fățărnicia este cea mai de seamă dintre calitățile sale personale.

Sarmală în ungurește — D. N. Iorga, căruia, după cum se știe, nu-i mai plac șezătorile literare unde nu e poftit, s'a deranjat deunăzi până la Cluj, ca să asiste la reprezentarea uneia din numeroasele sale drame pe scena Teatrului maghiar. A lăudat pe artiștii unguri, asigurându-i că piesele sale n'au succes la București din pricina actorilor, cari, acolo, sunt mediocri; a mulțumit cu căldură directorului, șiretului d. Ioanovics, fără să bage de seamă cum acesta zâmbea cu înțeles, ca un bun cunoscător al vanității omenești; și s'a întors acasă încântat, după ce a lăsat fericiților interpreți o invitație pentru la vară, la Văleni... Bineînțeles, nimeni n'a fost ridicol aci: nici fecundul autor dramatic, care nu înțelegea nicio iotă din ceea ce se vorbea pe scenă, și nici publicul, cam puștatel, strâns cu arcanul printre minoritarii cu interese

bine determinate. Plăcerea artistică a fost deplină de ambele părți. Trăiască apostolia! Sau, cum ar zice d. Ioanovics: „Eljen!”

Drama cu pricina se cheamă, dacă nu ne înșelăm, „Fatalitatea invinsă”! Așteptăm și o comedie. De pildă, „Sarmală”, o altă operă în trei sau patru acte a dlui N. Iorga. „Sarmală”, adică pe ungurește: „Kolosvári káposzta”. Așteptăm...

Eclipsa dela „Viitorul”. Oficiosul partidului liberal, comentând într-o notiță consfăturile convocate de revista *Societatea de Mâine*, — sau *Societatea viitoare*, cum o botează *Viitorul*, — e de părere, că totul se reduce la o manevră politică, pusă la cale pentru a lovi în partidul național, și face ciudate imputări d-lui Octavian Goga, învinuindu-l că s'ar ocupa prea mult de nevoile Ardealului.

Pe noi ne miră foarte mult această tălmăcire alături de drumul a gazetei guvernamentale. Adică, d. Vintilă Brătianu, dacă ar fi chemat de o sută de intelectuali (noi nu întrebăm acest termen în ironie, ca d. Al. Mavrodî) ca să binevoiască a da câteva indicații asupra bugetului dumisale să zicem, ar fi refuzat? Și, acceptând invitația, i-ar fi putut cere cineva, să laude pe d. Virgil Madgearu? De sigur că nu. În redacția *Viitorului* a avut loc, prin urmare, o regretabilă eclipsă de inteligență, pe care, să fim iertați pentru aceasta, n'avem vreme să ne-o explicăm.

Cât privește acuzațiile de regionalism îndreptate împotriva noastră, severii censori n'au decât să cetească conferința d-lui Octavian Goga și se vor dumiri. Ni se pare ridicol însă, că acești delicați confrăți, cari trăiesc de trei ani înconce din fărâmiturile muncii noastre spirituale în materie de unitate națională și de unificare

politică, s'au pomenit acum dăscă-lindu-ne din bun senin. Regionalismul, noi l-am combătut; partidul liberal, l-a provocat. E o deosebire care trebuie definitiv fixată.

Intrigă și conferință. — Ziarele partidului național s'au deprins demult să arunce în sarcina dlui Octavian Goga toate neplăcerile cari s'au abătut, se abat și se vor mai abate, asupra țării în general și asupra dlui Iuliu Maniu în special. Așa, ar cădea în sarcina directorului *Țării Noastre* următoarele: focul dela Pirotehnie, recolta slabă a grâului, deprecierea valutei, memoriul d-lui Vasile Goldiș și așa mai departe. Nu se putea, deci, ca *România* să nu prezinte și conferințele politice din Cluj ca o... intrigă a dlui Octavian Goga, care, adică, le-ar fi pus la cale pentru a ataca încă odată partidul național. Cazul ia, după cum se vede, proporții patologice îngrijitoare; diagnosticul se poate pune, totuș, cu destulă ușurință. Specialiștii numesc această regretabilă suferință, — mania persecuției.

Pentru a nu mai rămănea nicio îndoială asupra acestui lucru, inșiși organizatorii conferințelor dela Cluj, prin glasul dlui Onisifor Ghiбу, s'au simțit datori să pună lucrurile la punct, declarând în public, cu o desăvârșită loialitate, că d. Octavian Goga n'a avut nici un amestec în această inițiativă, despre care n'a luat cunoștință decât în momentul când a fost invitat. Lumea a fost astfel perfect lămurită. Pacientul însă, biata *România* a dlui Iuliu Maniu, nu se va lăsa bătut, și va continua să se plângă împotriva „intrigilor” dlui Octavian Goga, oricâteori i se va întâmpla ceva neplăcut pe lumea asta. Fiecare cu meteahna lui, nu-i așa?